

Vlaams
Parlement

ingediend op **448** (2019-2020) – Nr. 1
19 augustus 2020 (2019-2020)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Economie, Werk, Sociale Economie,
Wetenschap en Innovatie
uitgebracht door Imade Annouri

over het relancebeleid en het eindrapport
'Vlaanderen: welvarender, weerbaarder en
wervender'

Samenstelling van de Commissie voor Economie, Werk, Sociale Economie, Wetenschap en Innovatie:

Voorzitter: Robrecht Bothuyne.

Vaste leden:

Allessia Claes, Maaïke De Vreese, Andries Gryffroy, Axel Ronse, Tine van der Vloet;
Yves Buysse, Ilse Malfroot, Els Sterckx;
Robrecht Bothuyne, Kurt Vanryckeghem;
Tom Ongena, Maurits Vande Reyde;
Meyrem Almaci, Imade Annouri;
Caroline Gennez.

Plaatsvervangers:

Annick De Ridder, Maarten De Veuster, Jos Lantmeeters, Philippe Muyters, Elke Sleurs;
Kristof Slagmulder, Klaas Sloomans, Wim Verheyden;
Loes Vandromme, Vincent Van Peteghem;
Steven Coenegrachts, Sihame El Kaouakibi;
Johan Danen, Ann De Martelaer;
Els Robeyns.

Toegevoegde leden:

Jos D'Haese.

INHOUD

I.	Inleidende uiteenzetting	4
1.	Doelstellingen en fundamentele aanbevelingen	4
2.	Vijf aanbevelingen tot doorbraken	6
2.1.	Werkend Vlaanderen: acties voor het dynamiseren van de arbeidsmarkt	6
2.2.	Digitaal Vlaanderen: acties voor een digitale economie	7
2.3.	Duurzaam Vlaanderen: acties voor een duurzame economie	7
2.4.	Zorgzaam Vlaanderen: acties voor een zorgzame economie	8
2.5.	Lerend Vlaanderen: acties voor een lerend Vlaanderen	9
3.	Zes fundamentele aanbevelingen	9
3.1.	Productiviteitsgroei: acties voor de versterking van de algemene economie	9
3.2.	Internationale hefboomen: acties om internationale hefboomen maximaal te benutten	10
3.3.	Inclusie: acties om iedereen te activeren	11
3.4.	Evidence-informed beleid: acties voor een doelmatiger beleid	11
3.5.	Innovatie: acties om te streven naar internationale innovatie-excellentie	12
3.6.	Systeemdenkende overheid: acties voor een systemische aanpak van het economische beleid	12
II.	Bespreking	13
1.	Vragen en opmerkingen van de leden	13
2.	Antwoorden	17
3.	Replieken	22
	Gebruikte afkortingen	24
	Bijlage: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be	

De Commissie voor Economie, Werk, Sociale Economie, Wetenschap en Innovatie hield op 23 juli 2020 een gedachtewisseling met Koenraad Debackere, voorzitter van het economisch adviescomité over het relancebeleid en het eindrapport 'Vlaanderen: welvarender, weerbaarder en wervender'.

De getoonde presentatie is terug te vinden op de [dossierpagina](https://www.vlaamsparlement.be) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

I. Inleidende uiteenzetting

Koenraad Debackere, voorzitter van het economisch adviescomité, licht toe dat het Economisch Relancecomité dat door de Vlaamse Regering werd opgericht ruimer is dan de werkgroep van onafhankelijke experts die hij vertegenwoordigt. Daarom heeft de expertengroep zich economisch adviescomité genoemd. Bovendien verwijst de term relance naar een herstelbeleid, ook als voor de crisis de uitgangspositie al slecht was, terwijl de experts vooruit wilden kijken.

Gelet op de cijfers van midden juli 2020 over het stijgende aantal besmettingen kan men zeggen dat het eindrapport in een andere periode werd geschreven. De experts gingen begin juni 2020 aan de slag en leverden het rapport op 23 juli 2020 op. Ze hadden de opdracht vooruit te kijken naar 2021 en verder. Nu het aantal besmettingen opnieuw stijgt, hoopt de spreker dat een tweede lockdown kan worden vermeden. Dat zal afhangen van het gedrag van iedereen, maar ook van de beschermingsmaatregelen. Het comité hecht veel belang aan het op punt stellen van een goed werkend systeem van contact tracing. Dat is nodig om het overzicht te behouden en het probleem te kunnen beheersen.

Koenraad Debackere wijst erop dat er een afzonderlijk advies werd uitgebracht door arbeidsmarktexperts, waaronder Ans De Vos (UAntwerpen en Antwerp Management School) en Stijn Baert (UGent), die ook deel uitmaakten van het economisch adviescomité. Dat advies is op 16 juli 2020 al toegelicht in de commissie (*Parl.St.* VI.Parl. 2019-20, nr. 446/1) en daarom zal de spreker in zijn uiteenzetting minder diep op de arbeidsmarktaspecten ingaan. De adviezen werden op elkaar afgestemd. In de loop van de werkzaamheden was er ook drie maal een uitgebreid overleg met het Maatschappelijke Relancecomité.

Naast arbeidsmarktexperts Ans De Vos en Stijn Baert, namen ook Marion Debruyne (Vlerick Business School) en Wouter De Geest (Voka), met hun kennis van de ondernemingswereld, en Geert Noels (Econopolis), met zijn financiële achtergrond, deel aan de werkzaamheden van het comité. De Vlaamse Regering werd vertegenwoordigd door vijf kabinetschefs. Het gedetailleerde rapport werd ook aan de Vlaamse Regering voorgesteld.

Na besprekingen in het adviescomité werd ervoor gekozen om het rapport niet te beperken tot enkele belangrijke doorbraken, maar om ruim te gaan in de aanbevelingen. Er werd gekozen voor een exhaustieve aanpak, met vier doelstellingen en elf aanbevelingen, waarvan vijf aanbevelingen tot doorbraken en zes fundamentele aanbevelingen.

1. Doelstellingen, doorbraken en fundamentele aanbevelingen

Doelstellingen

Voor de vier doelstellingen werd nauwgezet gekeken naar het huidige Vlaamse regeerakkoord. De aandachtspunten daarin mogen niet overboord worden gegooid wegens de pandemie, maar moeten volgens de experts daarentegen worden aangescherpt.

Vlaanderen dient een bbp per capita te halen waarmee het tot de top drie van regio's van de Europese Unie behoort. Voor de OESO is dit een maatstaf. Volgens de laatste HERMREG-cijfers bedraagt het bbp per capita in het Vlaamse Gewest ongeveer 38.000 tot 39.000 euro, zonder pendelcorrectie en exclusief mogelijke COVID19-effecten. In gidslanden zoals Nederland, Duitsland en Denemarken bedraagt dat meer dan 40.000 euro. Ierland en Luxemburg worden niet bij de referentietop gerekend omdat ze zeer specifieke investeringsincentives hebben, waardoor de cijfers niet echt representatief zijn voor wat Vlaanderen beoogt.

Ook gelet op de uitdagingen voor de begroting zal het nodig zijn dat Vlaanderen en België voldoende economische groei kunnen realiseren. Die uitdagingen waren er al, maar de impact van de crisis daarop is zeer groot.

Een tweede belangrijk punt in het regeerakkoord is het verhogen van de werkzaamheidsgraad naar 80 procent van de beroepsactieve bevolking. Het economisch adviescomité stelt voor die doelstelling niet los te laten. Tijdelijk zal er wel een terugval zijn, maar het is ook voor andere elementen, zoals de productiviteitsgroei, belangrijk de werkzaamheidsgraad te verhogen.

Een derde doelstelling is het realiseren van transformatieve doorbraken, met name werkend Vlaanderen, digitaal Vlaanderen, duurzaam Vlaanderen, zorgzaam Vlaanderen en lerend Vlaanderen. Daar komt de spreker nog uitgebreid op terug.

De vierde doelstelling is de begroting deze legislatuur terug in evenwicht brengen. Er zijn nog veel onzekerheden over wat er te gebeuren staat tot 2024 en het kan ook niet de bedoeling zijn door het begrotingsbeleid een nieuwe recessie uit te lokken. Daarom wordt in het rapport verwezen naar de zogenaamde gulden Vlaamse begrotingsregel. De structurele uitgaven en inkomsten zouden in evenwicht moeten zijn en dat is vandaag niet het geval. Naast de uitgavennorm, voor de recurrente inkomsten en uitgaven, is er een investeringsnorm. Bij de investeringen moet selectief worden gekeken naar de nodige multiplier- en additioneleffecten. Een euro die wordt geïnvesteerd door de overheid moet meerdere euro's aan investeringen en outputs genereren (hefbomen) en op die manier welvaart creëren. Koenraad Debackere verwijst naar de grote infrastructuurinvesteringen die bijvoorbeeld in Nederland gebeuren en die ook de aanpak van de klimaatproblematiek beogen. De Nederlandse overheid investeert jaarlijks 3 tot 4 procent van het bbp. Het gaat dan over overheidsinvesteringen in onder andere infrastructuur.

Fundamentele aanbevelingen

De vijf geformuleerde doorbraken vormen geen breuklijnen met het verleden. De Vlaamse overheid onderneemt reeds acties om die doorbraken te realiseren, maar de experts zien nog 'weeffouten' in het overheidsoptreden en economisch systeem, fouten waaraan moet worden geredieerd. Om de vijf doorbraken te realiseren, zijn stevige fundamenten nodig en daarom heeft het adviescomité nog zes fundamentele aanbevelingen geformuleerd. Die gaan over een productiviteitsoffensief, inclusie, internationale hefbomen, een evidence-informed aanpak, innovatie en een systeemdenkende overheid.

De aanbeveling inzake inclusie spoort uiteraard met het rapport van het Maatschappelijk Relancecomité, dat pleit voor een open Vlaanderen. De internationale hefbomen zijn uiteraard belangrijk voor het exportgerichte karakter van het Vlaamse bedrijfsleven. Vlaanderen behoort ook tot de leidende Europese regio's op het vlak van innovatie en moet die positie bestendigen. Naast een evidence-informed aanpak staat bovenaan op de getoonde afbeelding de aanbeveling om tot een systeemdenkende overheid te komen.

2. Vijf aanbevelingen tot doorbraken

2.1. Werkend Vlaanderen: acties voor het dynamiseren van de arbeidsmarkt

Koenraad Debackere verwijst naar het advies van de arbeidsmarktexperten, dat al in de commissie werd toegelicht. De spreker beperkt zich tot enkele elementen.

Een eerste element is dat meer Vlamingen richting arbeidsmarkt moeten worden verleid. Dat betekent dat groepen van inactieven, die er vandaag nog niet aan denken zich op de arbeidsmarkt te begeven, moeten worden geprikkeld om aan de slag te gaan. De arbeidsmarktspecialisten pleiten voor een doordachte jobbonus. Onder arbeidseconomen bestaan er verschillende meningen, maar voor het vermijden van de werkloosheidsval kan de jobbonus een belangrijke rol spelen. Voor het vermijden van de promotieval moet die bonus wel goed doordacht zijn.

Er is nood aan een flexibele arbeidsmarkt. De spreker verwijst naar de gekende discussie over de e-commerce. Maar centraal in de aanbevelingen van het adviescomité staat het realiseren van een doorbraak in werk-werktransities. Er zijn vandaag sectoren die al onder druk staan om economische en technologische redenen en die nu extra te lijden hebben onder de pandemie. Het is dan belangrijk dat mensen op een betere manier kunnen bewegen tussen sectoren. Er is bijvoorbeeld tegen 2025 een grote vervangingsnood van leerkrachten in het onderwijs. Daarvoor werden al acties ondernomen en de minister van Werk doet ook inspanningen om de herscholing en bijscholing te stimuleren. Dat blijft een zeer belangrijk aandachtspunt.

De wendbaarheid op de arbeidsmarkt moet worden verhoogd en de mismatch tussen vraag en aanbod moet worden verminderd. De arbeidsmarkt zal nooit volledig frictieloos zijn, maar er kunnen nog veel maatregelen worden genomen. Zo pleiten de experts voor het verdubbelen van de individuele beroepsopleidingen, een maatregel waarvan onderzoek aantoont dat hij wel degelijk effecten heeft. De tijdelijke werkloosheid is in deze tijden een belangrijk instrument, maar de tijd zou moeten worden gebruikt om mensen op te leiden en werk-werktransities voor te bereiden. De gemeenschapsdienst moet inhoudelijk kunnen worden gestuurd door de werkzoekenden. Competentiechecks moeten het mogelijk op te volgen of mensen, inbegrepen werkgevers, bezig zijn met het ontwikkelen van hun competenties of die van hun medewerkers.

Het arbeidsmarktbeleid moet doelmatiger worden en daarom zijn er meer data nodig. De experts pleiten voor de uitrol van een representatief en structureel Vlaams sociaaleconomisch internetpanel. Dat panel moet het mogelijk maken de vinger aan de pols te houden voor het evidence-informed onderbouwen van het beleid. De arbeidsmarktmonitoring moet gebeuren vanuit een interdisciplinaire aanpak, met niet alleen economen maar ook psychologen, sociologen en specialisten in arbeidsorganisatie.

En volgende aanbeveling is het innoveren van het arbeidsmarktbeleid, eerst op experimentele schaal uitproberen, daarna verfijnen en implementeren op Vlaams niveau. De spreker verwijst in dit verband naar het boek 'Good Economics for Hard Times' van de winnaars van de Nobelprijs voor Economie Abhijit Banerjee en Esther Duflo. Zij pleiten daarin voor een experimentele aanpak. Vandaag wordt veel beleid, met de beste bedoelingen, uitgerold op grote schaal zonder dat er duidelijkheid is over het duurzame effect daarvan. De 'randomized controlled trials' hoeven ook niet duur te zijn vooraleer ze worden uitgebreid.

Samengevat is de slagzin voor de doorbraak werkend Vlaanderen: 'zorg voor meer sterke schouders onder ons sociaal model'. Alleen onder die voorwaarden blijft het sociale model houdbaar.

2.2. Digitaal Vlaanderen: acties voor een digitale economie

Tijdens de coronacrisis is gebleken dat er snel een opstap kon gebeuren naar digitaal werken, digitaal vergaderen en onderwijzen. Maar tegelijk werd duidelijk dat er nog stappen moeten worden gezet. De Vlaams bedrijven, en vooral de kmo's, moeten de digitale mogelijkheden beter gebruiken en zorgen dat hun businessmodellen digital proof zijn. De overheid heeft daarin een belangrijke rol te spelen.

De experts pleiten voor een grootschalig en internationaal industrie 4.0-programma. Het bestaande programma focust terecht op de maakindustrie, maar er is nood een veel bredere toepassing van digitalisering van het bedrijfsleven en het internet of things. De overheid kan ook het opzetten van digitale ecosystemen van samenwerking stimuleren. Op digitale platformen kunnen producten van verschillende ondernemingen worden aangeboden.

De digitale overheid kan veel in beweging zetten. Er zijn al initiatieven genomen maar er kan nog een doorbraak worden gerealiseerd inzake het opzetten van smartcityplatformen. De expertengroep had ook contact met de beheersmaatschappij Lantis, wat staat voor Leefbaar Antwerpen door Innovatie en Samenwerken. Lantis stelt zich de vraag hoe het Oosterweelproject kan worden gebruikt om transformaties te faciliteren die verder gaan dan een pure investering in infrastructuur, zoals smartcitytoepassingen, duaal leren enzovoort.

Er is nood aan digitaal talent. Het Vlaamse onderwijs heeft tijdens de crisis getoond dat digitalisering mogelijk is. Maar er zijn nog hordes te nemen, zo is het onaanvaardbaar dat wanneer digitaal en blended leren worden ingevoerd er nog scholieren zijn die geen toegang hebben tot een pc en internetverbinding. Als Vlaanderen een Europese topregio wil zijn, moet elk kind, elke scholier en student de mogelijkheid hebben om digitaal te leren. De spreker verwijst naar het PC Kadeeproject dat in de jaren 90 door Luc Van den Brande werd gelanceerd. In 2020 moet worden vastgesteld dat nog niet elk kind over een pc beschikt.

Een radicale digitale transitie in het onderwijs is nodig, niet alleen om het hoofd te bieden aan de pandemie, maar ook om werknemers toekomstbestendig te maken en voor een andere arbeidsorganisatie te gaan. De crisis toonde aan dat telewerken mogelijkheden biedt, maar tegelijk moet ervoor worden gezorgd dat het sociaal weefsel in de organisaties niet verkrumelt.

Digitaal Vlaanderen belangt iedereen aan: de basiseconomie, de speerpuntsectoren, het onderwijs en de overheid.

2.3. Duurzaam Vlaanderen: acties voor een duurzame economie

Duurzaamheid doet onmiddellijk denken aan de klimaatambitie, maar voor de experts van het adviescomité gaat het ook over sociale duurzaamheid en duurzame mobiliteit.

In het streven naar een koolstofslim en CO₂-arm Vlaanderen, pleiten de experts voor carbon border pricing op Europees niveau, om te vermijden dat er oneerlijke concurrentie ontstaat door de verschillende koolstofregels in landen en continenten. Om dit voor Vlaanderen te realiseren, wordt ervoor gepleit om alle emissies onderhevig te maken aan carbon pricing of koolstofprijszetting.

De overheid kan zorgen voor een maximale wisselwerking tussen sectoren, bijvoorbeeld tussen bouw en energie.

Logistieke ketens moeten radicaal worden verduurzaamd en dat houdt in dat wordt ingezet op andere vervoersmodi, zoals scheepvaart, spoorverkeer enzovoort. De spreker verwijst in dit verband naar de infrastructuuringrepen op het Albertkanaal.

Vlaanderen kan op zich niet de volledige keten van alle speerpunttechnologieën beheren, maar internationaal kan het bijvoorbeeld het verschil maken als koploper inzake waterstoftechnologie. Tientallen Vlaamse ondernemingen staan klaar om deze technologie te implementeren.

Dankzij onder meer OVAM en Vlaanderen Circulair heeft Vlaanderen al grote stappen gezet inzake duurzaam materialenbeheer. De intensiteit kan nog worden verhoogd.

Sociale duurzaamheid hangt samen met kwaliteitsvolle jobs en werkbaarheid en inzetbaarheid op lange termijn. In dat verband zijn er de al vermelde aanbevelingen voor de arbeidsmarkt.

Het adviescomité breekt ook een lans voor duurzame mobiliteit. Voor Vlaanderen is mobiliteit de achilleshiel, er is nog veel vooruitgang te boeken. De experts pleiten voor verduurzaming van de logistieke ketens en voor het zoeken naar duurzame vervoersoplossingen. Vlaanderen moet tegen 2030 een fietsland worden en dat kan onder meer door het verbinden van de Vlaamse steden door fietsostraden.

Een duurzame economie moet toekomstgericht en competitief zijn. Dit belet niet dat er realistisch naar bepaalde ontwikkelingen wordt gekeken, zoals bijvoorbeeld een eventuele instorting van de prijzen van fossiele brandstoffen. Het is niet omdat een transitie wordt bemoeilijkt dat er geen verdienmodellen kunnen worden bedacht en dat er niet voluit kan worden gegaan in bepaalde subsectoren. Daarom is carbon pricing een belangrijke maatregel.

2.4. Zorgzaam Vlaanderen: acties voor een zorgzame economie

Vlaanderen heeft nood aan innovatie in de zorg en innovatie van de zorg. Tijdens de crisis bleek dat Vlaanderen fier mag zijn op de kwaliteit van de zorg en de zorgverstrekkers en -infrastructuur. Die fierheid kan worden gebruikt om het zorgsysteem nog verder te versterken en een sterke gezondheidseconomie uit te bouwen.

Vlaanderen staat in de wereldtop wat betreft het onderzoek naar het bestrijden van het coronavirus. Het moet blijven investeren in speerpunt domeinen en in grensverleggend wetenschappelijk, klinisch en technologisch onderzoek. De spreker denkt daarbij ook aan de integratie van academische ziekenhuizen, fundamenteel onderzoek in de biomedische wetenschappen en technologische pijlers zoals imec.

Verdere integratie van de keten en innovatie van de zorg veronderstelt ook het verlagen van de nood aan zorgverlening door preventie en proactieve toeleiding, zelfzorg en thuiszorg. Innovatie van de zorg betekent ook een versterkt en beter geïntegreerde eerstelijnszorg.

Dit hangt samen met de doorbraak digitaal Vlaanderen, omdat voor innovatie in en van de zorg digitale toepassingen zeer belangrijk zullen zijn.

De conclusie van deze doorbraak is dan ook dat Vlaanderen moet inzetten op innovatie in en van de zorg om de veerkracht nog verder te versterken.

2.5. Lerend Vlaanderen: acties voor een lerend Vlaanderen

Vlaanderen scoort niet goed op de indicatoren voor levenslang leren. Dat heeft repercussies op de eerder genoemde doorbraken. Daarom is het belangrijk een partnerschap op te zetten voor levenslang leren, waarbij alle actoren (scholen, hoger onderwijs, VDAB, sociale partners enzovoort) worden geresponsabiliseerd. Het adviescomité vraagt een concreet actieplan te lanceren voor eind 2020 en heeft daarom ook een advies gegeven over de conceptnota 'De lerende samenleving' van de Vlaamse Regering, vanuit zijn geïntegreerde kijk op arbeidsmarkt en economie. De conceptnota bevat goede elementen maar kan nog aan slachtkracht winnen. De nota vertrekt terecht van de leernoden en de competentieontwikkeling van het individu, maar het advies is om er de vraagzijde meer bij te betrekken. Wat zijn bijvoorbeeld de opleidingsbehoeften in de speerpuntsectoren? Het te ontwikkelen platform moet klant- en vraaggericht zijn.

Er moet worden gestreefd naar het preventief, proactief en curatief versterken van mensen in hun competenties. Elke Vlaming zou een levenslang leer- en loopbaankrediet moeten krijgen. Door up- en reskilling kan de arbeidsactieve bevolking toekomstbestendig worden gemaakt. De noodzakelijke innovatie en digitalisering van opleidingen gaat in een lerende samenleving veel verder dan wat er in het onderwijs en in hoge scholen gebeurt.

De experts breken ook opnieuw een lans voor STEM, maar hebben er wel STHM van gemaakt, waarbij de H staat voor Health. Los van de pandemie, staat de Vlaamse samenleving nog voor grote uitdagingen inzake vergrijzing en klimaat. De behoefte aan zorg zal alleen maar toenemen.

De conclusie van deze doorbaak is dat leren werken is en werken leren.

3. Zes fundamentele aanbevelingen

3.1. Productiviteitsgroei: acties voor de versterking van de algemene economie

Koenraad Debackere gaat verder in op de zes fundamentele aanbevelingen die de doorbraken moeten ondersteunen. Het Vlaamse economisch weefsel is breder dan de digitale speerpunten en de zorgsector. Sectoren zoals de voeding en de bouw zijn belangrijk voor de tewerkstelling in de regio.

Een eerste fundamentele aanbeveling betreft de productiviteitsgroei. Er is nood aan acties voor de ondersteuning van de algemene economie. De OESO wijst verschillende landen, waaronder België, op de problematiek van productiviteitsgroei. De laatste jaren kende België, en ook Vlaanderen, een productiviteitsgroei van 0,2 tot 0,3 procent. In de jaren negentig groeide de productiviteit jaarlijks met meer dan 2 procent. Een betere groei is nodig om de doelstelling inzake het bbp per capita te bereiken.

Vlaanderen moet de bestaande middelen kritisch herbekijken en durven te verschuiven. Het is belangrijk dat de overheid investeert in infrastructuur die productiviteitsbevorderend is. Een van de aspecten is mobiliteit, nu verliezen mensen te veel tijd in files. Om die investeringen mogelijk te maken, is het belangrijk te bekijken hoe bestaande middelen worden ingezet. Fiscaliteit is in belangrijke mate een federale bevoegdheid, maar Vlaanderen heeft met de woonfiscaliteit, opcentiemen en erf- en schenkingsfiscaliteit wel een aantal hefbomen in handen. Een interne Vlaams taxshift kan de lasten beter herverdelen zodat ongelijkheid deels wordt weggewerkt en tegelijkertijd zuurstof wordt gegeven aan bepaalde productieve investeringen.

Het ondernemerschap breed stimuleren, niet alleen in het bedrijfsleven maar ook in de overheid is belangrijk voor de productiviteitsgroei. Het ontbreekt Vlaanderen ook nog altijd aan durfcultuur, zeker in vergelijking met landen zoals Denemarken en Nederland. De risicoaversie is problematisch voor een weerbaar Vlaanderen. Volgens de spreker is een van de beste manieren het 'funnelen' van het spaargeld naar meer economisch relevante activiteiten. Dat het spaargeld slaapt, klopt natuurlijk niet helemaal want de financiële instellingen gebruiken het wel. Maar risico nemen met spaargeld kan nog meer worden aangemoedigd.

De spreker verwijst opnieuw naar de gulden regel. Publieke investeringen moeten investeringen zijn met een positieve welvaartsmultiplicator, zoals investeringen die de zorg, opleidingen en digitalisering efficiënter maken. Inzake mobiliteit zijn investeringen in de missing links een voorbeeld.

VLAIO doet reeds inspanningen om bij de ondersteuning van bedrijven het verdienmodel te toetsen. De experts bevelen aan om bij steunverlening het verdienmodel ook te toetsen op duurzaamheid, deugdelijk bestuur, digitale disruptie en competentiebeleid. In het rapport wordt dat de D-D-D-C-toets genoemd. Wanneer publieke middelen aan bedrijven worden gegeven, mag worden verwacht dat deze een inspanning doen om te verduurzamen.

Een volgende aanbeveling is het onderzoeken van innovatieve begrotingsneutrale instrumenten. Pps-structuren worden nu 'blending facilities' genoemd. Daar moet een rendementsmodel aan gekoppeld zijn voor zowel de private als de publieke partner. Vlaanderen moet daartoe ook maximaal de Europese hefboomen gebruiken.

3.2. Internationale hefboomen: acties om internationale hefboomen maximaal te benutten

Het is voor de experts van primordiaal belang voor de algemene economie dat de internationale slagkracht van Vlaamse bedrijven wordt hersteld. De cijfers van Flanders Investment & Trade tonen een sterke daling van de exportpositie van Vlaamse ondernemingen, terwijl export cruciaal is om de Vlaamse welvaart, het bbp en de werkzaamheidsgraad terug op peil te brengen.

FIT heeft daarin een belangrijke rol te spelen en moet daartoe goed afstemmen met VLAIO en andere agentschappen. Er moet ook maximaal worden ingezet op Europese hefboomen en subsidiemechanismen. Vlaanderen is een netto-ontvanger van de Europese middelen voor onderzoek en innovatie en moet die positie trachten te houden. De spreker betreurt wel de recent goedgekeurde besparingen op het Horizon Europe-programma. Ook de aangekondigde Europese investeringshefboomen moeten maximaal worden gebruikt.

De Vlaamse minister bevoegd voor Economie en Innovatie heeft met FIT afgesproken om de Science & Technology Offices verder te activeren. De slagkracht van Vlaanderen inzake onderzoek en innovatie kan nog sterker worden uitgespeeld om toekomstgerichte buitenlandse investeringen aan te trekken.

Vlaanderen moet wegen op het Europese beleid en VLEVA heeft daarin een belangrijke rol te spelen. Maar de experts stellen vast dat de verschillende agentschappen soms parallel werken, met nog te weinig onderlinge afstemming. VLEVA kan verder worden gedynamiseerd tot een slagkrachtige European desk. De spreker verwijst in dit verband naar de sterke aanwezigheid van de regio Beieren in Brussel.

3.3. Inclusie: acties om iedereen te activeren

Inclusie kwam ook al aan bod bij de andere acties. De experts bevelen onder meer aan om flankerende maatregelen te nemen. Tijdens de crisis bleek dat gezinnen met jonge kinderen het moeilijk hebben om thuiswerk te combineren met de opvang van kinderen wanneer scholen en kinderopvang gesloten zijn. Er is nood aan kwalitatieve kinderopvang. Om van thuiswerk een duurzaam alternatief te maken, mag het ook geen stresssituaties creëren.

De experts pleiten er ook voor om kwetsbare groepen te begeleiden naar werk, maar ook naar ondernemerschap. Er is een kader nodig voor structurele samenwerking tussen VDAB, onderwijs en werkgeversorganisaties. Dat sluit aan bij de aanbevelingen over loopbaanbegeleiding en levenslang leren en de aanbeveling dat iedere leerling/scholar toegang heeft tot internet.

Vrijwilligerswerk kan meer dan vandaag een springplank zijn naar werk voor groepen die men in de arbeidsmarkt wil betrekken.

3.4. Evidence-informed beleid: acties voor een doelmatiger beleid

Koenraad Debackere geeft als voorbeeld van evidence-informed beleid de additionaliteitstudies van VLAIO en ECOOM. Er wordt op basis van een panel van ondernemingen nagegaan wat de additionele effecten (investeringen en outputs) zijn van de steun die VLAIO verleent. Het is belangrijk dat de overheid streeft naar een zo groot mogelijk multiplicatoreffect van de besteding van de middelen. In dit verband komt ook opnieuw de D-D-D-C-toets terug.

Een andere belangrijk instrument zijn de spending reviews, waarmee de effectiviteit van overheidsuitgaven wordt getoetst. Die zijn nodig om de uitgaven bij te sturen, want dat zal absoluut nodig zijn om de uitdagingen voor de begroting aan te gaan. Het adviescomité pleit er ook voor om de begrotingsprocessen dynamischer, transparanter en eenvoudiger te maken. Uit gesprekken blijkt dat het Departement Financiën en Begroting daar zeker voor open staat.

De overheid heeft ook een belangrijke rol te spelen in de 'good governance of evidence', een term geïntroduceerd door Justin Parkhurst van de London School of Economics. Hoe gaat de overheid bijvoorbeeld met de verzamelde data om? Een voorbeeld van good governance is, zoals reeds vermeld, het eerst uitrollen van beleid op een experimentele schaal.

De overheidsagentschappen moeten zich voortdurend optimaliseren en heruitvinden.

De experts bevelen ook aan om een interface te installeren die zorgt voor structurele wisselwerking tussen beleid en onderzoek. In Nederland bestaat er al een dergelijke Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

Andere aanbevelingen gaan over het invoeren van scenariodenken. Al twintig jaar geven experts en studies aan dat een pandemie tot de mogelijkheden behoorde en toch was de wereld hier niet op voorbereid. Good governance betekent dat de overheden ook met negatieve scenario's rekening moeten houden en zich daarop moeten voorbereiden.

Vlaanderen kende vroeger de Steunpunten voor Beleidsrelevant Onderzoek. In de vorige regeerperiode werden die deels afgeschaft en deels opnieuw gedefinieerd. De vroegere steunpunten hadden een heel specifieke focus om de beleidsdomeinen te ondersteunen met state-of-the-art onderzoek. Door vergaande multiplicatie werden die steunpunten niet langer als doelmatig beoordeeld. De experts vragen

om terug na te denken over beleidsgericht onderzoek en de steunpunten te hertekenen in Steunpunten 2.0. Dat moet gebeuren met het oorspronkelijke doel voor ogen: dataverzameling en speerpuntonderzoek in nauw overleg met de Vlaamse administratie, die de steunpunten mee aanstuurt maar er ook door wordt gevoed. Door te experimenteren, te evalueren en effecten te meten kan een doelmatiger en zuiniger beleid worden gevoerd.

3.5. Innovatie: acties om te streven naar internationale innovatie-excellentie

Innovatie kwam al meermaals aan bod in de voorgaande aanbevelingen. Het Vlaamse Gewest benadert met 2,92 procent de 3 procentnorm inzake besteding van het bbp aan onderzoek en ontwikkeling. Voor de Vlaamse Gemeenschap bedraagt die 3,01 procent, maar de OESO kijkt alleen naar de gewesten.

De experts pleiten ervoor de inspanningen – zowel in fundamenteel onderzoek als in innovatie – aan te houden en te versterken en verwijzen daarbij onder meer naar innovatie via doorbraaktrajecten. De spreker vermeldt de moonshot 'Vlaamse industrie koolstofcirculair en CO₂-arm tegen 2050'.

3.6. Systeemdenkende overheid: acties voor een systemische aanpak van het economische beleid

In een complexe samenleving komt men snel tot de conclusie dat de overheid aan systeemdenken moet doen en dat een systemische aanpak vereist is. De aanbevelingen in het rapport gaan over arbeidsmarkt, onderwijs en de lerende samenleving, inclusie, export, basiseconomie en speerpunteconomie. De overheid kan zich niet focussen op een deel daarvan maar moet naar het geheel kijken en daarbij de grenzen van sectoren en beleidsdomeinen overstijgen. Ze moet daarbij oog hebben voor systeemfalen, zoals ze ook oog heeft voor marktfalen.

Koenraad Debackere geeft het voorbeeld van de zorgconomie, met de keten van preventie en proactief optreden, thuiszorg, mantelzorg, eerstelijnszorg en gespecialiseerde geneeskunde, ziekenhuizen enzovoort. Een systeemdenkende overheid mag niet enkel kijken naar maatregelen in ziekenhuizen en woonzorgcentra maar moet de hele keten bekijken en systeemfalen identificeren. Ze moet met de belangrijke actoren nagaan hoe aan het falen kan worden geredieerd. De spreker verwijst naar het memorandum 'Vlaanderen in actie', dat dateert van 2013, met als belangrijkste aanbeveling dat de verkokering van de Vlaamse overheid met haar beleidsdomeinen en agentschappen moest worden aangepakt.

Vlaanderen creëerde enkele regelluwe zones voor energietransities. De experts pleiten ervoor het regelluwe denken tot norm te verheffen. Vaak worden nog nieuwe regels bijgemaakt terwijl er zouden moeten worden geschrapt.

Dit sluit aan bij de vaststelling dat men nu de lokale overheden meer ruimte wil geven om de crisis aan te pakken. De experts pleiten voor een decentralisatie van de Vlaamse overheidsdiensten en denken daarbij aan het concept van vervoersregio's. Decentralisatie kan het beleid dicht bij de burger brengen maar ook de werkplek dicht bij de werknemer.

Tot slot pleiten de experts voor een Vlaamse Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid naar analogie met Nederland. Dit betekent ook dat wordt nagedacht over het hele stelsel van platformen en adviesorganen. Het adviescomité is geen vragende partij om nog eens bijkomende structuren te creëren, maar een systemische aanpak veronderstelt ook een systemische kijk. De spreker verwijst in dit verband naar de studiedag over toekomstverkenningen, die de Vlaamse overheid op 19 november 2020 plant onder de titel Verrekijkerssymposium 2.

Slotbeschouwing

Koenraad Debackere merkt op dat de experts in de toegekende periode van vijf weken getracht hebben de aanbevelingen zo goed mogelijk te onderbouwen. Om met sommige aanbevelingen – zoals bijvoorbeeld die over de jobbonus – concreet aan de slag te gaan, zullen de details nog verder moeten worden onderbouwd met cijfers en onderzoek.

II. Bespreking

1. Vragen en opmerkingen van de leden

Tussenkomst van Ilse Malfroot

Ilse Malfroot bevestigt dat de jobbonus voor- en nadelen heeft. Hij kan de koopkracht van de werkenden met lage lonen iets verhogen, maar zorgt niet voor het activeren van de niet-beroepsactieven. Hoe zien de experts dan de jobbonus? Wat moet die precies inhouden?

Het rapport spreekt ook over een verdubbeling van het aantal individuele beroepsopleidingen in de komende twee jaar om op die manier de knelpuntvacatures aan te pakken. Er zijn echter minder goede cijfers voor de deelname van zwakke profielen aan de IBO's en het is net die groep die moet worden geactiveerd. Wat zijn de inzichten van de experts daarover?

Het rapport ziet vrijwilligerswerk en gemeenschapsdienst ook als een springplank om niet-beroepsactieven richting arbeidsmarkt te verleiden. Er zijn volgens het lid verschillende onderzoeken die het positieve effect met het oog op tewerkstelling aantonen. Moet de VDAB dit dan actief promoten? Hoe wordt de doorstroom naar werk geregeld, rekening houdend met de competenties opgebouwd als vrijwilliger?

Er zijn verschillende inzichten over de uitbouw van de sociale economie. De coronacrisis heeft het belang aangetoond van lokaal en onafhankelijk produceren, bijvoorbeeld wat betreft de productie van mondklappers en beschermingsmateriaal. Kan de sociale economie daarin een rol spelen en op die manier duurzame tewerkstelling creëren voor personen met achterstand op de arbeidsmarkt?

Het adviescomité ziet levenslang leren als een belangrijke pijler voor het arbeidsmarktbeleid. De Vlaamse Regering wil de werkzaamheidsgraad verhogen maar daartegenover staat dat er bij de Vlamingen maar een geringe bereidheid is om bijscholing te volgen. Die bereidheid is dan nog het laagste bij de kortgeschoolden. Hoe kan op langere termijn de omslag naar een echte leercultuur worden gerealiseerd? Volgens *Ilse Malfroot* is er immers vooral een mentaliteitswijziging nodig.

Tussenkomst van Imade Annouri

Imade Annouri verwijst naar de gedachtewisseling van 16 juli 2020 met de arbeidsmarktexperts en stelt vast dat een deel van de aanbevelingen inderdaad overlappen. Andere aanbevelingen zijn dan weer nieuw.

Het lid is het volledig eens met de stelling dat duurzaamheid niet alleen over het klimaat maar ook over sociale duurzaamheid moet gaan. Oplossingen die lang willen meegaan, moeten daarmee rekening houden. Als het gaat over duurzame investeringen vanuit economisch standpunt om de klimaatcrisis aan te pakken, verwijzen de experts verwijzen naar de klimaatdoelen van Parijs, maar ze blijven verder aan de oppervlakte. Er wordt in het rapport bijvoorbeeld niet gesproken van een Vlaamse Green Deal om de coronacrisis aan te grijpen om een versnelling

hoger te schakelen. Ook naar de Europese Green Deal wordt niet verwezen. Hoe ziet het adviescomité de inspanningen die moeten gebeuren?

De experts willen dat blijvend wordt ingezet op een toename van het bbp per capita. Het lid is het hiermee eens in zoverre die groei ten dienste staat van de doelen die men wil bereiken, zoals duurzaamheid en het verhogen van de werkzaamheidsgraad. Voor Imade Annouri is het belangrijk dat economische groei ervoor zorgt dat een duurzame toekomst, duurzame jobs en inclusie van de kwetsbare groepen worden gerealiseerd.

Het economisch adviescomité houdt, zoals ook de arbeidsmarktexperts en minister Hilde Crevits, vast aan het streven naar een werkzaamheidsgraad van 80 procent. Het gaat dan onder meer over het verleiden naar de arbeidsmarkt van mensen die niet beroepsactief zijn. Wat zijn volgens de spreker de grootste uitdagingen in dat verband? Waarop moet extra worden ingezet?

Iedereen in de commissie is het erover eens dat digitalisering een prioriteit is. Vlaanderen heeft nog heel veel mogelijkheden om daarin stappen vooruit te zetten. Koenraad Debackere verwees naar het onderwijs en de toegang tot internet voor scholieren en studenten. In de jaren 90 was er het PC Kadeeproject en dat toont onmiddellijk aan hoe snel de technologische ontwikkeling is gegaan. Een pc voor iedereen is al lang niet meer voldoende, nu gaat het over tablets, sociale media en allerlei applicaties. Het is inderdaad belangrijk dat jongeren, en bij uitbreiding eigenlijk iedereen op de arbeidsmarkt, mee is met de digitale ontwikkelingen, maar tegelijk gaat de evolutie zeer snel. Is het dan niet nodig om de transitie continu te monitoren en ervoor te zorgen dat de opleidingen steeds mee evolueren? Hoe kan ervoor worden gezorgd dat de investeringen in digitalisering en opleidingen steeds up-to-date blijven?

Inzake zorg is er sprake van het omturnen van maatschappelijke uitdagingen tot een economische opportuniteit. Wat wordt hiermee bedoeld? Uiteraard is efficiëntie belangrijk, maar zorg heeft toch als topprioriteit het verzorgen van mensen en daarvoor de nodige tijd en middelen uittrekken?

Volgens het adviescomité moet Vlaanderen tegen 2030 een fietsregio zijn en daarmee is Imade Annouri het volledig eens. Maar in het rapport staat ook dat om deze shift te realiseren de middelen voor de investeringen in openbaar vervoer worden geheroriënteerd naar fiets- en wandelinfrastructuur. Dat is een opvallend standpunt, want om de samenleving duurzaam voor te bereiden op de toekomst moet er volgens het lid, zeker in dichtbevolkte gebieden, ook worden geïnvesteerd in performant openbaar vervoer en moderne infrastructuur daarvoor, naast fietsinfrastructuur. Kan de spreker verduidelijken waarom de middelen moeten verschuiven?

Tussenkomen van Maurits Vande Reyde

Maurits Vande Reyde vindt het belangrijk dat de opmerkingen van vandaag doorstromen naar de regeringstafel en vraagt hierover zekerheid.

Commissievoorzitter *Robrecht Bothuyne* zegt dat het verslag zal worden overgemaakt en dat bij het debat over de Septemberverklaring moet blijken in welke mate de Vlaamse Regering rekening heeft gehouden met de aanbevelingen van de diverse comités.

Maurits Vande Reyde stelt vast dat hij kan instemmen met de meeste aanbevelingen in het rapport. Een aantal voorstellen zijn ook al vervat in het regeerakkoord en werden al voorbereid. Het lid heeft wel vragen tot verduidelijking.

Het rapport heeft het over het aantrekken start-ups en scale-ups. In de commissie ging het al eerder over de vaststelling dat Vlaanderen nog te weinig doet om zich te profileren als kennisregio. Eigen talenten kweken is belangrijk, maar om door te breken is ook het aantrekken van internationaal talent noodzakelijk. In andere landen wordt veel gewerkt met economische regio's, los van bestuurlijke grenzen, vaak gekoppeld aan een regionale universiteit en andere kenniscentra. De spreker verwees al naar Beieren, maar ook in bijvoorbeeld Eindhoven is een cluster uitgebouwd. Vlaanderen loopt volgens het lid wat dat betreft wat achter, zo is er bijvoorbeeld in Oost-Brabant nog veel potentieel om een economische regio uit te bouwen. Er is wel het initiatief van Leuven MindGate. Vindt Koenraad Debackere dat Vlaanderen zich in zijn geheel als kennisregio moet profileren of eerder moet kijken naar economische regio's? Kan er wordt gewerkt met clusters waarbij de regio's zich kunnen specialiseren in speerpuntactiviteiten?

Ook Maurits Vande Reyde staat volledig achter de aanbevelingen inzake digitalisering. Interessant zijn de aanbevelingen over smart cities en het uitbouwen van een slimme regio. Positief is ook dat in het rapport niet alleen wordt gepleit voor 5G-infrastructuur maar dat ook wordt uitgelegd wat het doel daarvan is en welke mogelijkheden 5G biedt. Heel wat gemeenten, nutsbedrijven, universiteiten en kenniscentra zijn bezig met smartcitytoepassingen. Kan dit niet beter worden gestroomlijnd? Ziet de spreker een rol voor de overheid of de universiteiten in het delen van kennis over slimme toepassingen?

Het lid sluit zich aan bij de vraag over ruimte voor economische opportuniteiten en innovatie in de zorgsector. Wat wordt hiermee precies bedoeld? Maurits Vande Reyde schreef ook een conceptnota over het faciliteren van sociaal ondernemerschap en innovatie in de gehandicaptenzorg (*Parl.St.* VI.Parl. 2019-20, nr. 383/1). Zijn standpunt is dat mensen die zorg willen geven de mogelijkheid moeten krijgen om dat te doen en dat ze niet beknot mogen worden door allerlei regels. De kwaliteit moet uiteraard worden gewaarborgd maar er zou meer vrijheid moeten zijn wat de ondernemingsvorm, de personeelsvereisten en dergelijke betreft. Heeft het adviescomité aanbevelingen voor sociaal ondernemerschap in de zorg?

De spreker had het over efficiënte overheidsinvesteringen, spending reviews en een systemische overheidsaanpak. De overheid heeft een belangrijke rol en het advies is ook niet om de overheid te herleiden tot een nachtwakersstaat. De rol van de overheid moet wel duidelijk worden gedefinieerd, ze moet het marktfalen remediëren maar niet in het wilde weg middelen gaan spenderen. Toegespitst op mobiliteit zou het volgens het lid de taak van de overheid kunnen zijn om te zorgen voor een goede infrastructuur, ook voor fietspaden, eerder dan lege bussen te laten rondrijden. Voor openbaar vervoer zou meer op marktinitiatieven moeten worden vertrouwd.

Iedereen lijkt het erover eens dat de overheid efficiënt moet optreden en zich op de kerntaken moet toelagen, maar hoe kan dat worden afgedwongen en gemonitord? Nu zijn het de beleidsvoerders en de overheidsdiensten zelf die daarover oordelen. Er zijn recente voorbeelden van initiatieven waarvan duidelijk is dat ze niet tot de kerntaak van een overheid behoren.

De spreker had het over pps en het aanvullend zijn van publieke en private investeringen. Maar er is in Vlaanderen een groot gebrek aan het mobiliseren van privaat kapitaal voor de economie. Het Welvaartsfonds werd in de steigers gezet, maar is dat voldoende? Wat kan er nog gebeuren om privaat kapitaal te mobiliseren? In het algemeen beschouwt de Vlaming investeren nog als risicovol en wil hij op een veilige manier aan sparen doen, ook al brengt dat weinig of niets op. Investeren is daarentegen goed voor de Vlaamse economie en voor de creatie van jobs en welvaart. Heeft het adviescomité daaromtrent nog ideeën?

Tussenkomst van Andries Gryffroy

Andries Gryffroy is, in tegenstelling tot Imade Annouri, tevreden dat in het rapport niet wordt verwezen naar een Vlaamse of Europese Green Deal. De sterkte van het rapport ligt in het feit dat het veel concrete aanbevelingen bevat, die op vrij korte termijn kunnen worden uitgevoerd. Ronkende termen en containerbegrippen passen daar volgens het lid niet bij, omdat er dan stevast een discussie volgt over wat de inhoud ervan is.

Het advies bevat volgens *Andries Gryffroy* ook aanbevelingen om problemen op te lossen die al eerder in de commissie werden gesignaleerd, zoals onlangs nog de onterecht toegekende ecologiesteun in de drukkerijsector. Het adviescomité beveelt hiervoor het D-D-D-C-principe aan. Dat is een voorbeeld van iets dat snel kan worden geïmplementeerd.

De aanbeveling over fietsinfrastructuur versus openbaar vervoer interpreteert hij anders, maar net daarom is verduidelijking nodig.

In de N-VA-fractie werd al veel nagedacht over de economie en de investeringsstrategie voor de toekomst. De evenementensector zit nu in slechte papieren. Wat is nog de toekomst van die sector? Hoe moet het nu verder met de horeca? Moet nog worden geïnvesteerd in de kledinggroep FNG? Hoe zal de toekomst van de open Vlaamse economie eruit zien? Niemand lijkt daarop een antwoord te hebben, maar het is wel tijd om daarover na te denken. In de resolutie van 10 juni 2020 over een Vlaams sociaaleconomisch relanceplan na de coronacrisis (*Parl.St.* VI.Parl. 2019-20, nr. 352/4) wordt gevraagd een strategie uit te werken om tot een toekomstvisie voor de Vlaamse maatschappij en economie te komen. Het parlement heeft geen glazen bol om in de toekomst te kijken, maar input van de experts van het adviescomité en van andere experts zou zeer interessant zijn.

Tussenkomst van Robrecht Bothuyne

Robrecht Bothuyne stelt vast dat het adviescomité gedurende vijf weken hard heeft gewerkt. Op welke manier wil het verder worden betrokken bij het uitstippelen van het relancebeleid van de Vlaamse Regering? De eerder gehoorde groep arbeidsmarktextperts heeft duidelijk aangegeven dat ze als groep willen betrokken blijven bij het uitstippelen van het beleid en het opvolgen van de effecten daarvan. Zijn er daarover afspraken gemaakt?

Ook op federaal niveau wordt aan een relanceplan gewerkt. Het lid hoopt dat dat bij de vorming van een Federale Regering een sterk draagvlak kan krijgen. Heeft het economisch adviescomité zich ook uitgesproken over federale bevoegdheden? Hoe zou de federale overheid moeten omgaan met de Vlaamse adviezen, want er zijn federale hefboomen die relevant zijn voor de Vlaamse economie?

De Europese Raad bereikte recent een belangrijk akkoord over het coronaherstelfonds en de meerjarenbegroting. Er is nog gesneden in de budgetten voor onderzoek en innovatie, maar hoe kan Vlaanderen daar maximaal op inspelen?

Door de EU werd de Green Deal als een heel belangrijk project neergezet. Het economisch adviescomité pleit ook heel uitdrukkelijk voor scherpere ambities inzake klimaatbeleid. Op welke manier kan Vlaanderen concrete ambities formuleren en die in lijn brengen met de doelstellingen om de productiviteit en de economische groei te verhogen? Welke keuzes kan Vlaanderen het best maken?

Er werd ook kort verwezen naar maatregelen inzake Vlaamse fiscaliteit. Ziet de spreker daarin bepaalde prioriteiten, keuzes die kunnen worden gemaakt om de economische groei te bevorderen?

Zijn er concrete suggesties van beleidsmaatregelen waarmee eerst op een kleine schaal kan worden geëxperimenteerd om ze daarna eventueel breder uit te rollen?

In het debat over de relance wordt er vaak over overheidsinvesteringen gesproken. Er zijn partijen die de bazooka willen bovenhalen, ze pleiten voor 192 miljard euro aan investeringen en zijn bereid zijn voor de financiering daarvan grote schulden te maken, in de veronderstelling dat die investeringen productief zijn en zichzelf zullen terug betalen. Het rapport van het adviescomité lijkt eerder te pleiten voor het maken van keuzes. Misschien moet het pleidooi voor fietsinfrastructuur in dat verband worden gezien. In de parlementaire resolutie over het relancebeleid wordt gepleit voor een afwegingskader om de juiste keuzes te kunnen maken voor overheidsinvesteringen. In het verleden zijn volgens Robrecht Bothuyne misschien niet altijd de juiste keuzes gemaakt.

De spreker had het ook over pps-constructies en gaf het voorbeeld van Lantis. Op welke schaal kan de pps-hefboom het best worden georganiseerd? In het advies wordt in dat verband zowel naar het Europese als naar andere niveaus verwezen.

2. Antwoorden

Koenraad Debackere antwoordt eerst op de vragen over de jobbonus en de verdubbeling van de individuele beroepsopleidingen. Het economisch adviescomité heeft zich daarvoor vooral geënt op het rapport van de arbeidsmarktexperten, dat op 16 juli 2020 in de commissie werd besproken. Over de jobbonus wordt de vraag gesteld of hij geschikt is om inactieven naar de arbeidsmarkt te verleiden. De conclusie van de spreker is dat er nood is aan onderzoek naar de modaliteiten die de jobbonus effectiever kunnen maken en voor welke groepen hij doelmatig kan zijn. Gelet op de verschillende opinies hierover, is het een voorbeeld van de behoefte aan evidence-informed beleid om de volgende stap te kunnen zetten. De arbeidsmarktexperten kunnen hierover verder onderzoek doen en de maatregel onderbouwen.

Nog niet iedereen heeft in gelijke mate toegang tot de individuele beroepsopleiding. Vandaar komt de ambitie om het aantal IBO's te verdubbelen zodat ook minder opgeleiden er ten volle gebruik van kunnen maken. Daarvoor is het werkplekleren van belang en de partnerschappen tussen VDAB, sectorfederaties en andere actoren. Er zou een soort pact moeten komen om de verdubbeling te realiseren en ervoor te zorgen dat het instrument de juiste groepen bereikt.

De sociale economie maakt voor het adviescomité deel uit van de algemene economie. De maatwerkbedrijven kunnen zeker een rol spelen in het lokaal produceren en doen dat ook nu al. Bij lokaal produceren denkt de spreker echter ook aan Industrie 4.0. Het gaat ook niet enkel over produceren in Vlaanderen, op Europees niveau dringt de vraag zich op welke strategische waardeketens in Europa moeten worden gehouden of eventueel moeten worden uitgebouwd. Het voorbeeld van de mondklappers is gegeven, maar er zijn ook de beademings- en ventilatietoestellen.

Inzake levenslang leren heeft Vlaanderen echt nood aan een platform en dat wordt ook expliciet vermeld in het rapport. Op dat platform kunnen vraag en aanbod mekaar ontmoeten en daartoe moeten de verschillende actoren de handen in elkaar slaan: VDAB, werkgevers en hun federaties, sector- en valorganisaties enzovoort. Dit platform moet worden gekoppeld aan competentiebeleid en competentiechecks. Ondernemingen moeten zich bewust worden van het belang van competentieontwikkeling bij hun medewerkers. De overheid moet een aantal KPI's durven vooropstellen, bijvoorbeeld inzake het aantal uren of dagen opleidingen dat iedere medewerker/werknemer per jaar moet volgen. De inhoud kan decentraal worden ingevuld maar het stellen van een harde norm door de overheid geeft het duidelijke signaal dat de betrokken actoren daarmee aan de slag moeten

gaan. Ook de verdubbeling van het aantal IBO's is een voorbeeld van een harde doelstelling die tot actie aanzet, er moeten meer werkgevers worden gezocht om meer werkzoekenden te bereiken. Competentiebeleid en levenslang leren zijn belangrijke hefboomen om de werkzaamheidsgraad te helpen realiseren. Om bepaalde groepen te bereiken zal ook beroep moeten worden gedaan op sociale en andere organisaties die dicht bij die groepen staan. Enige redundantie kan daarbij geen kwaad, iemand die niet actief is op de arbeidsmarkt kan best vanuit verschillende hoeken worden geprikkeld om na te denken over het betreden van de arbeidsmarkt.

Voor het behalen van de werkzaamheidsgraad van 80 procent is 'opleiden, opleiden, opleiden' het mantra. Het gaat dan niet enkel om opleiden in het leerplicht-onderwijs en het hoger onderwijs maar over een levenslang traject. Zoals gezegd: leren is werken en werken is leren. Er werd verwezen naar de problemen van de evenementensector. Doorheen de geschiedenis zijn er bedrijven gekomen en gegaan en dat maakt deel uit van de dynamiek van het economische leven. Als er bedrijven en sectoren verdwijnen, moet ervoor worden gezorgd dat mensen naar andere ondernemingen en sectoren kunnen overstappen. Opleiden is dan belangrijk om de werk-werk-transities te vergemakkelijken. De combinatie van kennis en kunde is daarbij essentieel, vandaar de nadruk op kwalificaties maar ook op competenties.

Het klopt dat het adviescomité bewust termen zoals Green Deal heeft vermeden. In het rapport staat wel de duidelijke aanbeveling om emissies aan carbon pricing te onderwerpen en dat voor alle sectoren. Dat is een harde doelstelling.

Inzake duurzame investeringen is het voor Koenraad Debackere van belang dat de ondernemingen ook zelf die investeringen doen. Op die manier maken de investeringen ook deel uit van het verdienenmodel van die ondernemingen. Als de Green Deal heel sterk zou worden geënt op publieke uitgaven, stelt zich de vraag wie de projecten zal selecteren. De spreker pleit voor vertrouwen in de ondernemingen. Mits de nodige kaders, zoals de D-D-D-C-toets, zullen ondernemingen wel voor zichzelf tot de conclusie moeten komen dat het strategisch belangrijk is om duurzaam te investeren. Duurzaam investeren gaat voor ondernemingen heel breed, het gaat zowel over energie als over materialen, processen en producten. De Europese financieringsinstellingen hebben bij het verstrekken van leningen ook steeds meer oog voor het duurzame karakter van investeringen. De belangrijkste incentive is de vraag hoe een onderneming succesvol kan worden uitgebouwd in de toekomst.

Wanneer er overheidsgeld aan te pas komt, moet de overheid de maximale incentive geven om de klimaatdoelen van Parijs te halen. De organisaties op het terrein kunnen dan zelf de nodige investeringen bepalen. Wanneer ondernemingen worden gestimuleerd om dat soort investeringen te doen, ontstaan er ook investeringsfondsen die vanuit de markt daarop de focus zullen leggen. Die marktwerking vindt het adviescomité belangrijk. Het is niet de bedoeling dat alle investeringen afhankelijk worden van een alziende overheid, want de overheid kan niet alles overschouwen en steeds de juiste beslissing nemen.

Uiteraard moeten de Europese hefboomen worden gebruikt. Er zijn vandaag Vlaamse bedrijven die grote leningen hebben lopen bij de Europese Investeringsbank als onderdeel van hun verduurzamingsstrategie. De EIB werkt volgens marktprincipes en verstrekt (achtergestelde) leningen, geen subsidies.

Ook de overheid zelf kan nog verduurzamen, zoals bijvoorbeeld wat haar gebouwenpark betreft en inzake mobiliteit.

De groei van het bbp moet inderdaad niet worden nagestreefd omwille van groei op zich, maar omwille van groei om te kunnen antwoorden op de maatschappelijke uitdagingen zoals vergrijzing en klimaat, dus eigenlijk om het maatschappijmodel overeind te kunnen houden.

Er was een vraag over het digitaliseren en monitoren van transitie. Het adviescomité heeft daarvoor naar Nederland gekeken, waar men in het kader van het topsectorenbeleid regieorganen heeft. De bedoeling kan echter niet zijn om structuren bij te creëren, wel om ze te vereenvoudigen. De Vlaamse Regering heeft recent nog een kader gecreëerd waarin – over sectoren en federaties heen – een impulsprogramma voor AI en digitalisering en bijhorende monitoring kan worden opgezet.

Het klopt dat technologie snel evolueert en dat daarmee rekening moet worden gehouden wanneer men elk kind en jongere een pc en toegang tot internet wil geven. Maar het is wel mogelijk met periodes van drie tot vijf jaar te werken, de disruptie gaat niet dermate snel dat ze niet kan worden gemonitord.

Wat de zorg betreft, wordt uiteraard uitgegaan van de maatschappelijke verdiensten van ons zorgmodel. Maar evenzeer kan niet worden ontkend dat er rond de zorg een grote economische activiteit gaande is. De spreker denkt daarbij aan de technologische en digitale applicaties die het werk in de zorg efficiënter kunnen maken. Er zijn start-ups die dergelijk toepassingen ontwikkelen en op de markt kunnen brengen. Koenraad Debackere geeft het voorbeeld van de Vlaamse start-up FibriCheck op de Corda Campus in Hasselt, dat een nieuwe medische smartphone/smartwatch-toepassing ontwikkelde. Er is een doorsnede tussen de maatschappelijke en de economische zorgactiviteiten. Waar er economische opportuniteiten zijn, moeten die kunnen worden verzilverd.

Een lid maakte de opmerking dat mensen die zorg willen geven niet door overbodige regels moeten worden beknot. In dit verband verwijst de spreker naar de coöperatieve economie, die wat hem betreft een belangrijke rol kan spelen inzake thuiszorg en mantelzorg. In Breda was er een initiatief waarbij 60-plussers vrijwillig bij oudere alleenstaanden op bezoek gingen om te kijken of alles in orde was. Daar werd een digitale toepassing voor ontwikkeld zodat de vrijwilligers informatie konden doorsturen naar zorgverleners. Dat is lokale economie, maar het is ook een voorbeeld van het samengaan van maatschappelijke zorg en economische opportuniteiten. Er is nog een heel spectrum aan mogelijkheden, de oplossing hoeft niet altijd van multinationals te komen. De sociale en de coöperatieve economie en de markteconomie kunnen mekaar vinden in een doorsnede.

Er waren vragen over het aantrekken van start-ups en scale-ups en het profileren van Vlaanderen als een kennisregio. De Vlaamse overheid heeft programma's opgezet om internationaal talent aan te trekken. Zo heeft het Odysseusprogramma als doelstelling getalenteerde onderzoekers naar Vlaanderen te halen. Het adviescomité pleit voor een bredere aanpak, die niet enkel op de universitaire wereld focust. In een regio als Palo Alto werden meer dan helft van de start-ups door niet-Amerikaans talent gestart. Zeker in het kader van Digitaal Vlaanderen is het aantrekken van buitenlands talent noodzakelijk om de regio te versterken.

Er zijn kleinere regio's die zich zeer sterk als regio profileren, zoals bijvoorbeeld Eindhoven. Vlaanderen heeft er al jaren leden voor gekozen zich als één regio te profileren. Dat lijkt de spreker een valabele keuze maar dan moet Vlaanderen zich internationaal op de kaart zetten en zijn verschillende competenties daarbij betrekken. Daarom wordt ook uitgekeken naar de Science and Technology Offices van FIT. Een voorbeeld van een goede aanpak is de samenwerking tussen FIT, VIB en de universiteiten wanneer het erop aankomt om potentiële investeringen in biotech naar Vlaanderen te halen.

5G is uiteraard geen doel op zich. Het gaat over het ontwikkelen van digitale infrastructuur en platformen, maar verder ook over cybersecurity. Het Departement EWI heeft voor artificiële intelligentie en cybersecurity de regiefunctie in de steigers gezet.

Wat het stroomlijnen van initiatieven betreft, verwijst Koenraad Debackere naar de spreuk 'Du choc des idées jaillit la lumière'. Voor de ontwikkeling van een vaccin tegen het coronavirus lopen er vandaag verschillende trajecten en dat verhoogt de kans op succes. Ook wat andere ontwikkelingen betreft, zoals de smartcitytoepassingen, mag er in Vlaanderen ruimte zijn voor verschillende trajecten en projecten. Maar als duidelijk is dat iets werkt, moet men dit ook slim durven kopiëren. Indien Antwerpen in het kader van City of Things een goede toepassing ontwikkelt, moet die ook in andere Vlaamse steden kunnen worden toegepast. De regiefunctie sluit parallel werken niet uit, maar met de resultaten moet efficiënt worden omgegaan. Dat sluit aan bij het pleidooi om te experimenteren en te evalueren.

Het adviescomité pleit er inderdaad voor om van Vlaanderen een fietsregio te maken, maar vraagt ook om het huidige openbaar vervoer kritisch tegen het licht te houden. Het is een en-enverhaal, maar het openbaar vervoer zou er anders kunnen uitzien. Iedereen kan vaststellen dat er in de steden nog vaak lege bussen rijden. Waarom dan niet meer inzetten op fietsen en wandelen in de steden? Vanuit de idee van decentralisatie wordt daarom voorgesteld dit vanuit de vervoerregio's aan te pakken. Het is dus zeker geen pleidooi tegen het openbaar vervoer, maar wanneer men fietsen en wandelen als primaire modus vooropstelt, wordt men wel gedwongen om vanuit een andere invalshoek naar het openbaar vervoer te kijken. De uitkomst zal verschillen naargelang het stedelijk weefsel, maar in vele Vlaamse centrumsteden kan het fiets- en wandelverkeer nog meer een centrale plaats krijgen.

Gelet op de uitdagingen voor de overheidsfinanciën moet inzake het openbaar vervoer ook de kost van elke component worden nagegaan.

Hoe kan systemisch denken van de overheid worden afgedwongen en gemonitord? Het adviescomité is bereid om verdere diensten te verlenen aan de Vlaamse Regering indien dat wordt gevraagd. Voor het verder uitwerken van sommige aanbevelingen zal er wel een politieke richting moeten worden gekozen. Het is de rol van de politiek om te kiezen hoe maatregelen kunnen worden afgedwongen. Methodologisch vindt het adviescomité de spending reviews een goede keuze, maar de vraag is hoe de resultaten zullen worden vertaald in politieke beslissingen. Het is niet aan experts om die beslissingen te nemen, maar ze kunnen wel de overheid helpen om tot evidence-informed beleid te komen, bijvoorbeeld om via het voorgestelde internetpanel gegevens te verzamelen.

Dat sluit aan bij de vraag over experimenteren met beleidsvoorstellen. De jobbonus is bij uitstek iets om eerst experimenteel en op beperkte schaal uit te werken.

Hoe kunnen private middelen worden gemobiliseerd? De Vlaming is inderdaad risico-avers en daarom pleit het rapport ook voor het promoten van een durfcultuur. De indruk van de spreker is dat het stigma van investeren in bedrijven al aan het verdwijnen is, maar de Vlaming wil zijn beleggingen wel risicoloos houden. De uitdaging is dan om een incentive uit te denken om toch een bepaald niveau van risico aan te moedigen. Koenraad Debackere denkt daarbij aan een fiscale stimulus die verdergaat dan het spaarboekje en die de risicoaversie kan temperen. Een grote revolutie zit er niet in, maar het risicoprofiel van onze beleggingsaanpak kan op die manier wat worden gewijzigd. Dit is in het rapport nog niet uitgewerkt, maar indien de Vlaamse Regering dat zou vragen en een richting aangeeft, is er de bereidheid om dat te verfijnen binnen het bepaalde spectrum.

Hoe ziet de economie van de toekomst er uit? Er zijn altijd al disrupties geweest. In het boek 'The Technology Trap' beschrijft Carl Benedikt Frey van de Oxford University hoe de fricties van de laatste eeuwen telkens belangrijke technologische transities zijn geweest. Er is een evolutie afgelegd van het stoomtijdperk naar het tijdperk van elektriciteit en elektronica, chemie en biotechnologie en de huidige tijd van artificiële intelligentie en augmented reality. Dit gaat gepaard met fricties en bepaalde sectoren zullen daar de nadelen van ondervinden. In bijvoorbeeld de muziekindustrie zorgde de digitale omwenteling voor het verlies van jobs en moesten werknemers op zoek naar ander werk. Dat sluit aan bij het pleidooi voor levenslang leren en bijvoorbeeld het opleiden van tijdelijke werklozen. Aan opleiding zou een grotere flexibiliteit kunnen worden gekoppeld voor werk-werktransities, zodat mensen aan de slag kunnen in andere sectoren. In sectoren zoals de zorg zullen ook de komende jaren nog vacatures moeten worden ingevuld. Het economisch adviescomité deelt de mening van de arbeidsmarktexperten dat dit veel proactiever moet gebeuren.

Koenraad Debackere stelt dat de leden van het adviescomité aan de Vlaamse Regering hebben gemeld dat ze 'op afroep' beschikbaar zijn. Voor het uitwerken van sommige aanbevelingen zal de samenstelling van het comité misschien wel moeten worden gewijzigd. Voor het activeren van spaargeld bijvoorbeeld, zou er nog extra financiële expertise bij moeten worden gehaald. Voor de jobbonus en mobiliteitsaanbevelingen moet ook telkens de nodige extra expertise worden aangetrokken.

Het adviescomité heeft gewerkt in opdracht van de Vlaamse Regering en heeft zich daarom heel bewust niet uitgesproken over het federale niveau. Tegelijk is duidelijk dat heel wat ingrepen niet los van de federale bevoegdheden kunnen worden gezien. Dat zal ook moeten worden bekeken in functie van de politieke ontwikkelingen op federaal niveau. Het uitwerken van een fiscale stimulus voor het activeren van spaargeld bijvoorbeeld kan Vlaanderen niet alleen realiseren.

Het Europese niveau moet volgens de spreker nog meer worden gemobiliseerd. Dat gebeurt al voor innovatie, maar op het vlak van investeringen kan nog veel gebeuren. Vlaanderen zou op meer structurele wijze gebruik kunnen maken van de risicodragende middelen van het Europees Investeringsfonds en de Europese Investeringsbank. De EIB is bijvoorbeeld ook actief in investeringen in zorginfrastructuur. De UZ Leuven bijvoorbeeld heeft daarvan gebruikgemaakt. Er is dus niet alleen het subsidiërende Europa, er is ook een financierend en investerend Europa.

In antwoord op de vraag over de pps-constructies verwijst de Koenraad Debackere naar het PILE-concept, dat staat voor Public Infrastructure Leasing Europe, dat momenteel wordt uitgewerkt door de Vlaamse economen Patrick Vanhoudt en Wim Moesen. Daar wordt ook in het rapport naar verwezen. Het gaat om een innovatief concept voor een fonds waarbij geld zou worden opgehaald via emissies op de Europese markt. Dat fonds zou projecten van overheden financieren en dus publieke investeringen doen. Vlaanderen zou bijvoorbeeld – maar het is nog maar een concept – middelen kunnen ophalen voor fietsostrades die het dan gedurende een aantal jaren leest. De leaseprijs, die moet toelaten dat de investeringen worden gewaardeerd, zou dan gedurende bijvoorbeeld twintig jaar moeten worden betaald, waarna Vlaanderen de infrastructuur als eigendom verwerft. Dit idee kan niet op Vlaams of Belgisch niveau worden gerealiseerd, maar de onderzoekers hopen dat het op Europees niveau kan worden uitgewerkt. Het zou overheden toelaten grote investeringen te doen zonder dat ze onmiddellijk de begroting bezwaren. De spreker denkt daarbij ook aan de noodzakelijke renovatie van overheidsgebouwen.

De bevoegdheden van Vlaanderen inzake fiscaliteit zijn beperkt. Econoom Dirk Van de gaer van de Universiteit Gent stelde in een studie vast dat de gemiddelde belastingvoet in Vlaanderen op schenkingen 3,17 procent bedraagt en op erfenissen

12,07 procent. Wanneer het dan gaat over de jobbonus, stelt men vast dat de personenbelasting zeer zwaar doorweegt, ook wat betreft de Vlaamse fiscaliteit via opcentiemen. Wanneer men dit bekijkt vanuit het oogpunt van maatschappelijke rechtvaardigheid en gelijkheid en ongelijkheid, kan men zich de vraag stellen naar de gemiddelde belastingen op erfenissen en schenkingen en de huidige belasting op arbeid. Misschien kan er daarin worden verschoven, zonder dat er daarom globaal meer belastingen moeten worden geheven.

In het kader van Vlaamse fiscaliteit, de klimaatambities en het mobiliteitsvraagstuk stelt zich uiteraard ook terug de vraag naar rekeningrijden. Het adviescomité heeft ook het rekeningrijden niet voorgesteld als een extra belasting maar als een gerichte belasting die elders zuurstof kan creëren. Het gaat dus om verschuivingen, want hogere belastingen zijn, gelet op de toppositie van België in OESO-rankings inzake belastingdruk, niet aan de orde.

België en Vlaanderen zijn geen eilanden in de wereld, ze blijven afhankelijk van internationale financiële markten die ze maar moeilijk kunnen beïnvloeden. Van daar ook het pleidooi om de begrotingsdiscipline niet los te laten. De Vlaamse kredietwaardigheid wordt daarom ook in het rapport als een expliciete doelstelling meegenomen en dat is ook een statement naar het federale niveau. Veel rating-agentschappen, op Moody's en Fitch na, geven de regio's dezelfde rating als de nationale overheden. Het rapport van het adviescomité stelt dat Vlaanderen minimaal een rating B moet kunnen behouden. Dat zal ook noodzakelijk zijn als Vlaanderen bijvoorbeeld in de toekomst op het PILE-fonds een beroep wil doen.

3. Replieken

Maurits Vande Reyde kan zich vinden in de gegeven antwoorden, maar over de schenk- en erfbelasting heeft hij wel een andere mening. Hij stelt voor dit aan het primaat van de politiek over te laten. Het lid onthoudt uit het antwoord dat het adviescomité bereid is verder te werken, eventueel uitgebreid met experts om bepaalde thema's uit te diepen. Het lid stelt voor om het parlement als politiek niveau bij de panelgesprekken te betrekken.

Ook *Andries Gryffroy* is van mening dat het nodig is het politieke niveau er bij te betrekken en stelt voor deze gedachtewisseling later nog eens te herhalen. Vaak worden voorstellen uitgewerkt door experts maar botsen ze achteraf op een nee van de politiek. Het lid begrijpt wel dat de experts een kader moet hebben om aanbevelingen verder uit te diepen.

Het lid verwijst naar eerdere discussies in de commissie over de Winwinlening en het zogenaamde vriendenaandeel. Er kan worden gediscussieerd over de hoogte van het fiscaal voordeel dat daaraan wordt gekoppeld. Er is verder discussie over de vraag of zaakvoerders en eigenaars van bedrijven ook een fiscaal voordeel moeten kunnen genieten wanneer ze in het eigen bedrijf investeren of het eigen kapitaal uitbreiden. *Andries Gryffroy* vraagt de mening van de spreker daarover.

Koenraad Debackere geeft zijn persoonlijke mening en spreekt niet namens het adviescomité. Een eigenaar van een onderneming die in het eigen bedrijf wil investeren, zou volgens hem daartoe ten volle moeten worden aangemoedigd. Het is pas wanneer geld de onderneming verlaat dat het fiscale aspect moet worden bekeken. Zijn persoonlijke mening is dat de vennootschapsbelasting eigenlijk nul euro zou mogen bedragen zolang de winst in de onderneming blijft, wat zowel de maatschappij als de onderneming ten goede komt. Als het geld de onderneming verlaat, het zij in de vorm van dividenden, lonen of andere vormen, heeft de overheid het recht en eigenlijk ook de plicht een bijdrage te vragen.

De spreker begrijpt de reactie inzake de schenk- en erfbelastingen. Daarom stelt het adviescomité ook dat er op een aantal punten politieke beslissingen nodig zijn.

De suggestie om contact met het politieke niveau en het parlement te houden, vindt Koenraad Debackere belangrijk. Hij verwijst naar het boek 'The Moon and the Ghetto: An Essay on Public Policy Analysis' van topeconoom Richard Nelson van de Colombia University, oorspronkelijk gepubliceerd in 1977. Hij stelde zich de vraag hoe het kwam dat de Verenigde Staten erin slaagden om op tien jaar tijd mensen naar de maan te brengen, maar men er niet in slaagde de leerachterstand in de getto's van grootsteden weg te werken, terwijl dat probleem al honderd jaar gekend was. De academici zijn met een veelheid aan theorieën en scenario's gekomen en die bleken allemaal nuttig, maar ze hebben er meestal in onvoldoende mate de politiek bij betrokken, hoewel in een democratie de beslissingen door politici worden genomen. Daarom is het volgens de spreker zeker nuttig om in het vervolgtraject de input van de politiek mee te nemen.

Maurits Vande Reyde sluit zich hierbij aan en stelt voor dit aan de regering duidelijk te maken. Het zijn volgens het lid niet de kabinetschefs die moeten betrokken worden bij het adviescomité maar het parlement, dat uiteindelijk de politieke beslissingen neemt.

Robrecht BOTHUYNE,
voorzitter

Imade ANNOURI,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

AI	artificiële intelligentie
bbp	bruto binnenlands product
D-D-D-C	Digitaal – Duurzaam – Deugdelijk bestuur - Competentie
ECOOM	Expertisecentrum Onderzoek en Ontwikkeling Monitoring
EIB	Europese Investeringsbank
EU	Europese Unie
EWI	Economie, Wetenschap en Innovatie
FIT	Flanders Investment & Trade
HERMREG	Regionale Economische vooruitzichten
IBO	individuele beroepsopleiding
imec	Interuniversitair Micro-elektronicacentrum
kmo	kleine of middelgrote onderneming
KPI	key performance indicator
Lantis	Leefbaar Antwerpen door Innovatie en Samenwerken
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OVAM	Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij
pc	personal computer
PILE	Public Infrastructure Leasing Europe
pps	publiek-private samenwerking
STEM	Science, Technology, Engineering and Mathematics
STHEM	Science, Technology, Health, Engineering and Mathematics
UAntwerpen	Universiteit Antwerpen
UGent	Universiteit Gent
UZ Leuven	Universitaire Ziekenhuizen Leuven
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
VIB	Vlaams Instituut voor Biotechnologie
VLAIO	Agentschap Innoveren en Ondernemen
VLEVA	Vlaams-Europees Verbindingsagentschap
Voka	Vlaams netwerk van ondernemingen